

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 38

1 maart 1978

No. 3

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

INHOUD: V. S. VAN DER GOOT: Zweefvliegen (Syrphidae) en enkele andere Diptera van het Sloterpark te Amsterdam (p. 33). — W. H. GRAVESTEN, Hemiptera Heteroptera new to the Balears, in particular to the Island of Mallorca (p. 37). — G. MARLIER, Quelques Trichoptères du Gabon (p. 40). — GÜNTHER THEISCHINGER, *Tipula (Savtshenkia) eleonora* sp. nov. aus Rumänien (Diptera, Tipulidae) (p. 45). — Literatuur (p. 36: B. J. LEMPKE; p. 47: J. VAN DER VECHT; p. 48: W. N. ELLIS). — Korte mededelingen (p. 39: J. J. SNEL; p. 44: B. J. LEMPKE, Gevraagd; p. 47: Nieuwe aanwinsten voor de bibliotheek).

Zweefvliegen (Syrphidae) en enkele andere Diptera van het Sloterpark te Amsterdam

door

V. S. van der Goot

ABSTRACT. — Hoverflies (Syrphidae) and some other Diptera found at Amsterdam, Sloterpark. In a new park bordering a lake in the western suburbs of Amsterdam forty-six species of Syrphidae (Dipt.) were recorded in the course of one year. Among these *Metasyrphus lundbecki* (Soot Ryen) was new to the Dutch fauna. This Northern European species was previously recorded from Denmark to the district of Charkow at its southernmost limit in European lowland. Females of *Microphorus* spec. (Empididae, Dipt.) were seen landing on old preys in a spider's web on 24.VI.1977 and 17.VII.1977, probably ovipositing.

Het is wellicht goed om eens de resultaten samen te vatten van geregeld bezoek gedurende een jaar aan een Amsterdams stadspark, dat ogenschijnlijk van geen enkele entomologische waarde is. Het zijn enkele stukjes houtaanplant op opgespoten grond rond de Sloterplas. Het deel waar ik voornamelijk gevangen heb is aan de WNW-zijde van de plas. De meeste aanplant is hier 10 à 15 jaar oud. Langs de zuid-oostoever staat wat hoger bos, ongeveer 20 à 25 jaar oud. Dit laatste vertoont al wat meer echt boskarakter, maar aan de WNW-zijde, tussen de Westoever (verkeersweg) en de Sloterplasrand zijn de bosjes nog laag met veel onkruid ertussen en aan de randen. Dit houdt in dat er nogal veel wilde bloeiende planten zijn, terwijl ook tussen het gras veldjes Raapzaad, *Brassica rapa* L., (gezaaid?) opkomen, later gevolgd door veel Havikskruid (*Hieracium* spec.), terwijl in het najaar vooral Zandkool (*Diplotaxis tenuifolia* (L.) DC) zeer lang doorbloeit. Ik noem hier de voornaamste vliegbloemen voor de zweefvliegen. Andere bloemtypen, met dieper liggende nectar, zijn er ook, zoals distels, Koninginnekruid (*Eupatorium cannabinum* L.) en veel Basterdwederik (*Epilobium* spec.) met hier en daar wat Wilgeroosje (*Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop.). Voor kleine zweefvliegsoorten zijn vooral de miniatuurbloempjes van Kleefkruid, *Galium aparine* L., (in de bosjes) en Vogelmuur, *Stellaria media* (L.) Vill., (tussen het gras) van belang.

Vermeldenswaard zijn de volgende zweefvliegsoorten, voor zover niet anders vermeld verzameld aan de WNW-zijde van de Sloterplas:

ENTOMOLOGY
LIBRARY
ITHACA, N.Y. 14853

MAY 13 1979

Heringia heringi (Zetterstedt): 1 ♀, 22.V.1977, aan de Oostoever (verkeersweg). Weinig in het kustgebied gevangen. Door mij zijn zeven exemplaren in Heiloo verzameld (Van der Goot, 1967), Van Aartsen (1967, 1969) vermeldde de soort van Valkenisse en Bentveld en Lucas (in Van der Goot & Lucas 1964, 1966) ving een serie in Oostvoorne en 1 ♀ in Rotterdam.

Melangyna triangulifera (Zetterstedt): gevangen zonnend op struikbladeren: 1 ♀, 19.V.1977; 1 ♂, 29.VI.1977. Lucas (1969) noemt de soort zeer zeldzaam in bossen in het gehele land en vermeldt later (1974a, 1974b) nog vijftien exemplaren, maar geen uit het kustgebied. Van Aartsen (1967, 1969) vermeldt vijf vindplaatsen, ook alle buiten het kustgebied. Ik ving vier exemplaren te Heiloo. Uit het westen is er verder alleen een oude vondst (uit 1916) van Den Haag en een recentere van Lucas (in Van der Goot & Lucas, 1968) van Rotterdam. In totaal zijn dus in de duinen en het kustgebied in deze eeuw nu acht exemplaren van *triangulifera* gevangen.

Epistrophe melanostomoides (Strobl): 1 ♀, 27.VI.1977. Door mij (Van der Goot, 1973) als nieuw voor Nederland vermeld van Cadier en in 1975 ook in Echt verzameld. Mijn exemplaren stemmen overeen met materiaal van het Zoölogisch Instituut te Leningrad. Andere vindplaatsen in ons land werden niet gepubliceerd. Zeer zeker een unieke vangst voor het kustgebied.

Sphaerophoria rueppelli (Wiedemann): tientallen exemplaren van augustus en september 1976. Volgens Lucas (1969) nogal eens op ruderaal terreinen en daar vaak gewoon. Voor een stadspark was hier bepaald sprake van een merkwaardig sterke populatie.

Paragus haemorrhous Meigen. Een soort van droge zandgrond en volgens Lucas (1969) op de vindplaatsen vaak in aantal. Ik verzamelde enkele tientallen exemplaren die, naar mijn schatting, ongeveer een kwart van de bekende Nederlandse exemplaren van deze soort vertegenwoordigen!

Didea fasciata Macquart. Een bossoort, die men misschien wel een enkele keer in een bos in het westen zal vangen. In september en oktober tientallen exemplaren, die mogelijk voornamelijk afkomstig zijn uit het hogere bos ten zuidoosten van de plas.

Eristalis pratorum Meigen: 1 ♀, 15.V.1977. Lucas stelde de indertijd aan mij voor omaanduiding in de Zweefvliegtabel (1970) van „verspreid” te wijzigen in „zeldzaam”. Daar is inderdaad alle reden toe, want de laatste twintig jaar zijn van deze soort ongeveer een dozijn exemplaren gevangen. Voor een stadspark dus geen slechte waarneming, maar merkwaardigerwijze ving ik jaren terug in Alkmaar, ook in een parkomgeving, vier exemplaren. Misschien dat deze soort op de een of andere manier als larve in parkwater goed gedijt. Een gewone soort in delen van de Alpen en in Zuid-Europa.

Metasyrphus lundbecki (Soot Ryen): 1 ♂, 3.VII.1977. Dit is een nieuwe soort voor ons land! De zuidelijkste vindplaatsen in het laagland zijn in Denemarken, Pommeren, Litauen en verder naar het oosten in de Oekraïne en in het district Charkow (ongeveer 51° N.B.). In de omgeving van Helsinki gewoon en bij Leningrad niet zeldzaam. De soort heeft een uiterlijk dat het midden houdt tussen *Metasyrphus luniger* (Meigen) en *Scaeva selenitica* (Meigen). De meeste kenners (ook Van der Goot) menen deze soorten zo wel in het veld te herkennen en laten ze dus verder veelal (onder het motto al veel) met rust, hoewel er misschien een klein kansje zal zijn op *Metasyrphus lapponicus* (Zetterstedt) of *M. latilunulatus* (Collin). Gezien de meer noordelijke verspreiding van *M. lundbecki* moeten we ook rekening houden met voorkomen in juist die gebieden waar weinig verzameld wordt. De koelere zomeroorden van ons land liggen in het kustgebied, de strook polderland achter de duinen, landinwaarts begrensd door hogere zandterreinen (het binnenland). In dit kustgebied kunnen diverse noordelijke soorten soms zeer talrijk optreden, b.v. *Platycheirus manicatus* (Meigen) in groot aantal in nog ongecultiveerde terreinen in de IJsselmeerpolders en *P. scambus* Staeger, zeer gewoon in de noordelijke polders. Ook *Eristalis anthophorinus* (Fallén) kan een soort kensoort zijn voor koelere omgeving. Deze soort is in Friesland gewoon, maar ontbreekt ten zuiden van de lijn Landsmeer-Kampen. De meeste kans om *Metasyrphus lundbecki* te vangen zal dan ook zijn in de gebieden waar de genoemde andere soorten goed vertegenwoordigd zijn.

Voor dit jonge parkbos is het wel nuttig eens samen te vatten welke waargenomen zweefvliegsoorten meer typisch zijn voor bosmilieu. Allereerst een groep soorten, die in kaal polderland ontbreken, maar die al gauw aan te treffen zijn in bosjes langs wegranden, bij boerderijen e.d.

Dit zijn: *Cheilosia paganus* (Meigen), *Platycheirus albimanus* (J. C. Fabricius), *P. scutatus* (Meigen), *Melanostoma scalare* (J. C. Fabricius) en ook *Xylota segnis* (Linnaeus). Soorten, die ik in meer echt bosmilieu aantrof (zie ook Van der Goot, 1967) zijn: *Pipiza noctiluca* (Linnaeus) en *P. bimaculata* Meigen, *Epistrophe nitidicollis* (Meigen) en *E. eligans* (Harris), *Dasysyrphus albostrigatus* (Fallén) en *D. tricoloratus* (Fallén), *Didea fasciata*, *Melangyna triangulifera*, *Heringia heringi*, *Volucella pellucens* (Linnaeus), *Baccha elongata* (J. C. Fabricius) en *B. obscuripennis* Meigen.

Behalve de reeds genoemde soorten zag ik nog een exemplaar van *Merodon equestris* (J. C. Fabricius), terwijl ook een groot aantal *Syrphus torvus* Osten-Sacken waargenomen werd. Deze laatste soort wordt slechts als „verspreid” opgegeven voor het kustgebied in de Zweefvliegental, maar dat kan, zeer zeker voor de bossen, beter gewijzigd worden in „gewoon”. In totaal zag of verzamelde ik in het Sloterplaspark zesenvertig zweefvliegsoorten, de niet genoemde staan alle als gewoon of algemeen kustgebiedeboek. Opvallend was, dat zeer gewone poldersoorten volkomen ontbraken op deze zandgrond in de stad.

Van enkele andere vliegenfamilies werden waargenomen: *Verrallia aucta* (Fallén) - Pipunculidae - talrijk van 24.VI-10.VII.1977, alleen ♀♀, met dan nog een enkel exemplaar per waarnemingsdag tot eind juli; *Chloromyia formosa* (Scopoli) - Stratiomyidae - in ongemaaid gras evenals *Dioctria atricapilla* Meigen - Asilidae (de beide laatstgenoemde zijn gewone soorten). Verder *Acidia heraclei* (Linnaeus) - Trypetidae - in Nederland gewoon en van de Conopidae *Conops quadrifasciata* (De Geer), 3 ♂ en 1 ♀ op distelbloemen en *Myopa testacea* (Linnaeus), tientallen op bloeiend Raapzaad van 29.IV.1977 tot 22.V.1977.

Tussen de takken van een struik zag ik een aantal zeer kleine zwarte Diptera landen in een spinneweb. Ze vlogen af en aan en hun belangstelling gold de oude prooien in het web. Aangezien deze diertjes ongeveer 2 mm groot waren kon ik niet precies zien wat ze deden. Het maakte de indruk alsof ze eieren afzetten. Op 24.VI.1977 zag ik één exemplaar en op 17.VII.1977 zes exemplaren, op beide data was het diertje, dat ik verzamelde, een ♀. Met het rijk geïllustreerde boekje van Séguy (1937) kwam ik op de vliegenfamilie Empididae, subfamilie Hybotinae, genus *Microphorus*. Dr. K. G. V. Smith (British Museum) schreef me dat Laurence in 1949 hierover een stukje gepubliceerd had. Inderdaad heeft deze auteur dit ook gezien en ook proeven genomen met verse prooien, die hijzelf in het spinneweb deed om te kijken of *Microphorus* daar op reageerde. Hij nam opzuigen van vocht uit deze prooien waar en vermeldde bovendien dat hij enkele *Microphorus*-exemplaren had gevonden, verstrikt in de draden van het spinneweb. Dr. P. J. van Helsdingen deelde me mede dat hij één keer bij Winterswijk iets dergelijks had gezien. Volgens Collin (1961) is *Microphorus* in Engeland waarschijnlijk gewoon. Het is merkwaardig dat dan toch dit verschijnsel zeer zelden wordt waargenomen. Ik dacht dit te kunnen verklaren doordat deze diertjes op zonloze dagen actief waren, terwijl de vliegtijd slechts van eind mei tot in juli is. Bovendien betreft het natuurlijk zeer kleine diertjes (die ook niet of nauwelijks door de spin worden opgemerkt!).

Tenslotte nog enkele korte nomenclatorische opmerkingen betreffende de zweefvliegen. Uit vroegere publicaties is nog een controversie gebleven voor wat betreft de genusnaam van een aantal Nederlandse soorten uit het eertijds grote genus *Syrphus* J. C. Fabricius. Lucas (1969) koos hiervoor de genusnaam *Mesosyrphus* Matsumura & Adachi, terwijl ik (Van der Goot, 1971) opteerde voor *Phalacrodira* Enderlein. Na controle door Vockeroth (1973) van de type-soort van het genus *Parasyrphus* Matsumura & Adachi blijken nu de betreffende soorten uit het vroegere genus *Syrphus* in *Parasyrphus* geplaatst te moeten worden. Verder beschreef Linnaeus (1758) *Musca sepulchralis*, zodat de gebruikelijke schrijfwijze *sepulchralis* (Linnaeus) een later aangebrachte wijziging is, die men bij deze *Eristalis* (*Eristalinus*)-soort achterwege moet laten. Rondani (1844) beschreef het genus *Myathropa*. *Myiatropa* Rondani, de gebruikelijke schrijfwijze is dus fout. Van der Goot (1971) stelde voor, op grond van onderzoek door Hippha van de mannelijke genitalia van *Xylota*-soorten, een aantal Nederlandse *Xylota*-soorten onder te brengen in het genus *Xylotomima* Shannon. Zo langzamerhand is gebleken dat het standpunt van Hippha niet wordt ondersteund omdat *Xylotomima* als niet meer dan een subgenus van *Xylota* Meigen beschouwd kan worden.

LITERATUUR

- Aartsen, B. van, 1967. Zweefvlieg vangsten in 1966. — *Ent. Ber., Amst.* 27: 192—194.
 ———, 1969. Zweefvlieg vangsten in 1967. — *Ent. Ber., Amst.* 29: 117—119.
- Collin, J. E., 1961. *British Flies* VI, Empididae. University Press, Cambridge, I—VIII + 1—782, 317 figs. (*Microphorus*: 316—324).
- Goot, V. S. van der, 1967. Syrphiden inventarisatie van het Heilooër bos. — *Ent. Ber., Amst.* 27: 135—137.
 ———, 1970. *Zweefvliegentabel*; ed. 4: NJN—CJN—KJN, Amsterdam-Utrecht, 1—48, 70 figs.
 ———, 1971. Enkele naamsveranderingen bij Nederlandse Syrphidae en nog enkele opmerkingen. — *Ent. Ber., Amst.* 31: 105—109.
 ———, 1973. Nederlandse Syrphidenvangsten in de lente van 1971 (Diptera, Syrphidae). — *Ent. Ber., Amst.* 33: 21—23.
- Goot, V. S. van der & J. A. W. Lucas, 1964. Aantekeningen over Nederlandse Syrphiden. — *Ent. Ber., Amst.* 24: 3—13.
 ———, 1966. Diptera in 1965 en enkele aanvullingen uit voorafgaande jaren. — *Ent. Ber., Amst.* 26: 134—141.
 ———, 1968. Syrphidae in 1967. — *Ent. Ber., Amst.* 28: 234—236.
- Laurence, B. R., 1949. Observations on *Microphorus crassipes* Macquart (Dipt., Empididae). — *Entomologist's, mon. Mag.* 84: 282—283, (1948).
- Linnaeus, C., 1758. *Systema Naturae* ed. 10 (1): I—824, I—III, Holmiae. (*Musca sepulcralis*: 596).
- Lucas, J. A. W., 1969. De Nederlandse vertegenwoordigers van de Syrphinae (Diptera, Syrphidae). — *Ent. Ber., Amst.* 29: 134—139.
 ———, 1974a. Syrphiden in de jaren 1969—1972. — *Ent. Ber., Amst.* 34: 48—55.
 ———, 1974b. Syrphiden in 1973. — *Ent. Ber., Amst.* 34: 215.
- Rondani, C., 1844. Ordines dipterorum. Stirps II. Muscidae Rndn., Athericera Lat. Mac. Zett. West. — Soc. agr. Accad. Sci. Istit. Bologna, *Nuovi Ann. Sci. nat. Rend. Bologna* 2 (2): 447—459. (*Myathropa*: 453).
- Séguy, E., 1937. *La faune de la France illustrée*, VIII Diptères. Paris, I—VIII + 1—214, 844 figs.
- Vockeroth, J. R., 1973. The indentity of some genera of Syrphini (Diptera: Syrphidae) described by Matsumura. — *Can. Ent.* 105: 1075—1079.

N. Anslijnstraat 42, 1018 WN Amsterdam.

JEEKEL, C. A. W., 1977. VOORLOPIGE ATLAS VAN DE VERSPREIDING DER NEDERLANDSE DUIZENDPOTEN (CHILOPODA). Verslagen en Technische Gegevens Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum) Universiteit van Amsterdam no. 13. pp 55, 40 figs.

De atlas, de eerste in zijn soort, bevat de verspreidingskaarten van de 39 soorten Duizendpoten, die in Nederland zijn waargenomen. Aan de kaarten vooraf gaat een inleiding. Hierin wordt de faunistiek van de soorten besproken, daarna volgt een soortenlijst en tenslotte komt een indeling van de soorten volgens oecologische gegevens. De kaarten zijn ingedeeld in 10 km² hokken en samengesteld volgens het systeem van de European Invertebrate Survey. Bij elke soort wordt naast de kaart de verbreiding in de westelijke helft van Europa en het voorkomen in Nederland vermeld. De atlas besluit met een literatuurlijst.

De publicatie is niet in de handel, maar is voor belangstellenden gratis verkrijgbaar bij de auteur of bij de bibliotheek van het Instituut, Plantage Middenlaan 53, 1018 DC Amsterdam. — B. J. Lempke.